

Nr 267.

Av herr **Lundell**, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 6, med förslag till lag med särskilda bestämmelser om begränsning av vinstutdelning från aktiebolag.

Genom Kungl. Maj:ts proposition nr 6 har riksdagen mottagit ett förslag till lag om begränsning av vinstutdelning från aktiebolag.

Motivering för lagstiftningen synes ursprungligen ha framlagts av fullmäktige i riksbanken i skrivelse till Kungl. Maj:t den 21 november 1941. I denna motivering anföres endast det skälet för utdelningsbegränsning, att man för att hålla uppe penningvärdet borde begränsa den i allmänhetens hand befintliga köpkraften. Sedan detta genom ramavtal m. m. i viss mån skett för de avtalsbundna inkomsttagarna, borde reglering även äga rum för sådana inkomsttagare, som mottoge utdelning av rörelsevinster från självständiga företag. Bl. a. borde ökning av aktieutdelningarna icke äga rum, utan bolagen i stället "såvitt möjligt" konsolidera sin ekonomiska ställning.

Fullmäktige uttala härvid även att "en återhållsamhet i fråga om aktieutdelningarna skulle utgöra ett viktigt stöd för strävandena att hålla tillbaka en ökning av de avtalsreglerade penninginkomsterna". Den önskade utdelningsbegränsningen skulle alltså utom den direkta penningpolitiska verkan även få en indirekt verkan, såsom ett gott exempel för andra grupper av inkomsttagare.

Vad nu det direkt penningpolitiska motivet angår, förefaller detta skäligen svagt grundat.

För det första må det väl vara klart, att intet aktiebolag, så länge krigskonjunkturskattelagstiftningen fortsätter, tager sig före att redovisa högre årsvinst än 6 procent å eget kapital eller annars högre årsvinst än under jämförelseåren 1937, 1938 och motsvarande. Det skulle då vara på grund av alltför optimistisk föreställning om denna lagstiftnings tolkning. Lika litet kan man tänka sig att ett bolag med outdelade vinstmedel skulle taga sig före att i nuvarande skatteläge utdela sådana i sådant omfång, att utdelningen därigenom överstege 6 procent å eget kapital.

Vad så angår själva påverkan på penningvärdet måste man väl säga sig, att utdelade vinstmedel ingalunda med säkerhet öka efterfrågan på varor och tjänster mera än om samma medel kvarstode hos bolaget, drabbade av utdelningsförbud. Bolaget kan i sådant fall minska sina skulder eller öka sina banktillgodohavanden, varvid andra personer komma i tillfälle att öka sin efterfrågan på varor och tjänster. Men bolaget kan också taga in medlen i sin egen rörelse och därvid efterfråga och draga ur marknaden mängder av nyttigheter, med förkärlek sådana som i beskattningsavseende snabbt må avskrivas. Om samma totalbelopp i stället utdelas till aktieägare, så gå olika

delar därav på samma sätt men i växlande proportioner till minskning av skuld, ökning av tillgodohavande och direkt efterfrågan av nyttigheter. Dock är att märka, att denna uppdelning nu gäller endast c:a 70 procent av totalbeloppet. De återstående 30 procenten gå till stat och kommuner såsom skatt. Fullmäktige i riksbanken ha icke fört fram några bevis eller ens några skäl för att de 70 procenten i aktieägarnas händer skulle resultera i större efterfrågan på nyttigheter än de 100 procenten, kvarstående hos bolaget. Möjligen kan man hävda, att efterfrågan i det förra fallet bleve till större del inriktad på sådana nyttigheter som livsmedel, beklädnad och bostadsutrymme, men dessa nyttigheter äro ju dels ransonerade och dels prisreglerade, varför denna ökade efterfrågan knappast kan anses påverka penningvärdet. Efterfrågan i det senare fallet — den som utgår från bolaget alltså — torde i genomsnitt mera vara riktad mot varor, vilkas pris kan påverkas därav. — Vad slutligen angår efterfrågan på statsobligationer, torde den ej bliva mindre från de 70 procenten hos aktieägarna än från de 100 procenten hos bolaget.

Allt som allt torde man kunna resumera, att den penningpolitiska verkan av återhållna aktieutdelningar möjligen, och ej mindre sannolikt, går tvärt emot vad riksbanksfullmäktige tänkt sig.

Vid behandling av dessa sammanhang bör det understrykas, att när efter tillverkningen och försäljningen av de producerade varorna en viss del av den mot dessa varor korresponderande köpkraften stannar hos det tillverkande företaget såsom avkastning å det investerade kapitalet, så finnes intet, som med samma kraft som krigskonjunkturskattelagstiftningen föranleder denna avkastning, i den mån den överskjuter jämförelseårens, att omedelbart gå ut på marknaden och efterfråga nyttigheter, som i skatteavseende genast få avskrivnas. Sedan alla tidigare avskrivningsmöjligheter utnyttjats, finnes nämligen ingen annan möjlighet att behålla något nämnvärt av denna överskjutande avkastning hos företaget. Om nuvarande krigskonjunkturskatt ej uttoges, komme sådan överskjutande avkastning att i större utsträckning redovisas såsom ökad vinst med ökade tillgångar och minskade skulder. Detta bleve tydligen i allmänhet en värdefullare konsolidering av företagen än den, som nu erhålles. Den köpkraft, som ligger i den överskjutande avkastningen, bleve då visserligen vid skuldavbetalningar och banksättningar i viss mån, såsom ovan framhållits, tillgänglig för andra att utnyttja, i viss mån kvarstående hos företaget genom möjligheten att åter öka lånen och draga på bankräkningar. I det hela hölles dock denna köpkraft då något mera latent, än när krigskonjunkturskatten omedelbart tvingar den ut på marknaden.

Dessutom följde med redovisning av ökad vinst även ökade skatter till stat och kommuner, d. v. s. en betydande del av den överskjutande köpkraften tillfördes det allmänna, förmodligen mera än som nu tillföres genom krigskonjunkturskattens avkastning.

Man torde som sammanfattning av ovanstående kunna uttala, att direkt penningpolitiskt betyder utdelningsbegränsning sannolikt ingenting. Vill man göra något positivt för att hålla tillbaka den köpkraft, som faller på de produktiva företagens del, så bör man taga bort krigskonjunkturskatten.

Icke heller departementschefen synes i propositionen fästa någon tilltro till utdelningsbegränsningens direkta penningpolitiska verkningar. Han anser — sid. 5 sista stycket — att betydelsen väsentligen vore knuten till inflytandet på regleringen av de avtalsbundna inkomsterna. Det är alltså den indirekta verkan — det goda exemplet — som skall vara det bärande i förslaget.

Tydligtvis är det här fråga om en åtgärd, som, liksom tidigare krigskonjunkturskatten, skall införas av samhällsmoraliska skäl. I en kristid, då åtskilliga fått sina försörjningsmöjligheter rubbade och försämrade, finner man det stötande, om någon skulle få sin standard höjd. När man sedan vidtager åtgärder för att hindra detta, intresserar man sig icke för problemet, huruvida dessa åtgärder kunna väntas verka återhållande på den nationella produktionens totalvolym eller icke. Om denna totalvolym — nationalinkomsten in natura — härigenom stannar 10 eller 15 procent under vad den annars kunde ha blivit, förefaller för ekonomer av en viss nyare skola vara oväsentligt. Det är förhållandet mellan individernas inkomst, som intresserar på dessa håll, ej inkomsternas absoluta storlek.

Det är nu klart att liksom krigskonjunkturbeskattningens storlek håller tillbaka produktionen och ökar den skadliga konsumtionen på grund av åtskilliga orsakssammanhang, så är ej heller en lag om utdelningsbegränsning ofarlig för produktionsvolymens tillväxt, i synnerhet om den vore avsedd för någon längre tid. Vissa riskfyllda eller på att fylla behovet av ersättningsvaror under någon viss kortare tid inriktade produktioner komma då aldrig till stånd. Om vidare utdelningen är begränsad till viss högsta procent, men ingen hänsyn toges till att vederbörande företagare kanske förut på grund av konjunktursvårigheter, svårigheter att slå igenom, startsvårigheter etc. under många år icke haft någon alls eller negativ eller mycket låg avkastning av insatt kapital och arbete, så omöjliggör ju denna begränsning en rimlig kompensation för den tidigare låga avkastningen.

Nu talas visserligen i propositionen om "den beräknade korta varaktigheten" av den föreslagna lagstiftningen. Man har emellertid sett exempel mer än en gång, huru lagstiftningar, som uppgivits vara avsedda för endast en kortare tid — och möjligtvis även varit det — sedan prolongerats undan för undan.

För undertecknad motionär står emellertid klart, att den föreslagna lagen om utdelningsbegränsning på kortare tid är betydligt mindre skadlig för nationalinkomstens vidmakthållande och utökning än den existerande krigskonjunkturskattelagstiftningen. Undertecknad föreslog av den anledningen redan vid fjolårets riksdag, att krigskonjunkturskattelagstiftningen skulle

avlösas av en lag om utdelningsbegränsning, ungefär sådan som den nu framlagda. Båda lagstiftningarna vore baserade på samma sociala och moraliska motiv, och då borde man välja den i nationalekonomiskt avseende minst skadliga.

Undertecknad motionär är därför beredd i huvudsak acceptera det nu framlagda lagförslaget under förutsättning att statsmakterna avstå från fortsatt krigskonjunkturskattelagstiftning.

Några formella anmärkningar må dock anföras. Genom textens avfattning i § 1 sammanföras boksluten i grupper, varvid varje grupp omfattar ett intervall från och med 31 december ena året till och med 30 december nästa år. Detta sätt att gruppera verkar åtskilligt onaturligt. Det förefaller naturligare att gruppera direkt efter kalenderår utan detta stora undantag för 31 december eller eventuellt gruppera såsom vid taxering från 1 mars till sista februari (kommunalskattelagen 3 §).

Talar man om 31 december i första stycket på två ställen och i tredje stycket på ett ställe, så kan man använda denna datum även i andra stycket och skriva senast 31 december 1939 i stället för före den 1 januari 1940.

Lagförslaget lider därjämte av det principiella felet, att det ej medger aktieägarna någon kompensation för fallande penningvärde. Sådan kompensation avvisas såväl av bankofullmäktige som av departementschefen därför "att kompensation för dyrtiden av penningpolitiska skäl såvitt möjligt bör undvikas vid alla inkomsttyper och vid den med aktieutdelning närmast jämförliga — kapitalräntan — icke heller gärna kan förekomma" samt därför "att det icke vore lyckligt om tendensen att justera inkomsterna efter prisutvecklingen överfördes jämväl till här förevarande område". Dessa argument förefalla baserade på någon speciell löntagarmentalitet och förbise, att aktier äro delägarbevis i realvärden — företag, och att dessa företag producera realvärden — varor. Om vinsten mätt i realvärden är oförändrad, så bör samma vinst mätt i penningar ha stigit i samma mån som penningvärdet fallit. Det vore därför icke onaturligt, om utdelningarna vore fullt kompen- serade för penningvärdets fall, utan motsatsen vore onaturlig.

Skall man nu vid denna lagstiftning bortse från alla naturliga ekonomiska tankegångar och endast hålla sig till mer eller mindre tvivelaktiga sociala synpunkter, så får man väl säga, att aktieägarna, som genom att avstå från viss kompensation åstadkommit att företaget över huvud finnes till, producerar varor och ger arbete åt de anställda, borde själva erhålla åtminstone samma kompensation för penningvärdets fall, som de medgiva vid utbetalningarna till de anställda. Många av dessa aktieägare äro äldre personer kanske utan annan inkomst än något tusental kronor i aktieutdelning. Folkpensionärer erhålla stark kompensation, pensionerade statstjänstemän erhålla kompensation. Företaget och aktieägarna själva bidra till dessa kompensationer genom sina skatter, men statsmakterna vilja nu förbjuda dem att

själva erhålla kompensation. Ett sådant tillvägagångssätt kan icke försvaras. Det är mycket möjligt att, även om statsmakterna ej besluta om förbud, företaget ändock ej kan ge dem den befogade kompensationen på grund av den hårda skattebelastningen, råvarubrist eller andra hinder. Men detta är en annan sak. Statsmakterna ha dock i sådant fall icke nekat dem rätten.

Undertecknad tillåter sig därför föreslå, att till lagförslaget i dess 1 § infogas ett nytt tredje stycke, beräknat att medgiva halv kompensation för levnadskostnadsstegringen sedan 3:e kvartalet 1938, då index med juli 1914 som bas var 169. Detta stycke skulle förslagsvis ha följande lydelse.

På grund av levnadskostnadsstegringen må enligt första eller andra styckena till vinstutdelning medgivna belopp höjas med $\frac{1}{169}$ av sin storlek för varannan enhet, varmed levnadskostnadsindex (med juli 1914 som bas) för kvartal, då utdelning beslutas av bolagsstämman, överstiger talet 169.

I 1 § sista stycket finge då göras det tillägget att den komme att börja: Om vid vinstutdelningens bestämmande enligt vad i första andra, tredje och fjärde styckena sägs — — —

Såsom en betydande brist i det framlagda lagförslaget måste anses, att inga som helst anvisningar lämnas om förhållandet till förordningen om ersättningsskatt. Det kan väl ej gärna få gå till så, att belopp som enligt lagen om utdelningsbegränsning innehållas hos ett bolag sedan drabbas av ersättningsskatt. Det torde väl vara nödvändigt att i ersättningsskatteförordningen göres ett tillägg, t. ex. av ett andra stycke i förordningens 1 § av förslagsvis följande lydelse:

Ersättningsskatt må ej utgå å belopp som aktiebolag jämlikt lag med särskilda bestämmelser om begränsning av vinstutdelning från aktiebolag ej ägt rätt utdela till aktieägarna.

Såsom brist i det framlagda lagförslaget måste vidare anses, att förslaget ej omfattar även ekonomiska föreningar. Det torde icke vara någon större svårighet att organisera kortsiktiga krisföretag i den ekonomiska föreningens form, och där skulle då ej finnas de hinder för utdelning av avkastning på andelarna, som förslaget inför i fråga om aktiebolagen.

På grund av vad ovan anförts får jag hemställa,

att riksdagen ville besluta, att i det framlagda lagförslaget införa ett tillägg, medgivande halv kompensation för levnadskostnadsstegring;

att i förordningen om ersättningsskatt införa ett tillägg, som skyddar på grund av den nya lagen ej utdelade belopp mot uttagande av ersättningsskatt.

Stockholm den 24 januari 1943.

T. V. Lundell.

